

การศึกษาการกระจายของรายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/
สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย

เอกลักษณ์ สว่างดวงพัตรา

- 6 พ.ย. 2545

15946 4 TH0006417

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

มีนาคม 2545

ISBN 974-616-150-4

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ดร.ขวัญชฎิล พิศาลพงศ์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รศ.เจลิยว พันธุ์สีดา และผศ.ดร.ศรีวรรณ มีคุณ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้แนวคิด คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณ ดร.อนงค์ วิเศษสุวรรณ และดร.สมโภชน์ อเนกสุข ที่กรุณารับเป็น กรรมการสอบปากเปล่า พร้อมให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ช่วยให้วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ รศ.ชุติมา สัจจานันท์ ดร.พิมพ์ร่ำไพ เปรมสมิทธิ์ อาจารย์สังจรรย์ ศิริชัย รศ.ดร.สมาน ลอยฟ้า รศ.พวา พันธุ์เมฆา ผศ.เอี่ยมพร ทศนประติธิผล ดร.พิจารณ์ เจริญศรี ผศ.ดร.จักรินทร์ สุขหมอก และอาจารย์วิวัฒน์ พันธุมจินดา ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ช่วยตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาและความเที่ยงตรง ตลอดจนขอขอบพระคุณทุกท่านที่มี ส่วนช่วยเหลือในการอนุเคราะห์ข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ผู้ล่วงลับไปแล้วที่ได้ให้ชีวิต และสติปัญญา คุณพ่อ และคุณย่า ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

และขอบคุณเพื่อนร่วมชั้นเรียนสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์และให้กำลังใจตลอดมา

เอกลักษณ์ สว่างดวงพัตรา

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์
ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ของ
มหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

..... ประธาน

(ดร.ขวัญชฎิล พิศาลพงศ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์เจลิยว พันธุ์สีดา)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัววรรณ มีคุณ)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

(ดร.ขวัญชฎิล พิศาลพงศ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์เจลิยว พันธุ์สีดา)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัววรรณ มีคุณ)

..... กรรมการ

(ดร.อนงค์ วิเศษสุวรรณ)

..... กรรมการ

(ดร.สมโภชน์ อเนกสุข)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ของ
มหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

วันที่ 19 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2545

41911394 : สาขาวิชา : บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ; ศศ.ม.

คำสำคัญ : หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์, หลักสูตรสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์

เอกลักษณ์ ศว่วงคงพัตรา : การศึกษาการกระจายของรายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย (A study of dispersion of contents and courses in library and information science and relevant programmes in Thailand) อาจารย์ที่ปรึกษา :

ขวัญฤดี พิศาลพงศ์, D.A., เฉลียว พันธุ์สีดา, อ.ม., ศรีวรรณ มีคุณ, Ph.D. 319 หน้า. ISBN 974-616-150-4

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการกระจายของรายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบบันทึกข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ เสนอผลการวิจัยในรูปตาราง

จากผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในปีการศึกษา 2543 มีจำนวนทั้งหมด 81 หลักสูตร แบ่งเป็นระดับปริญญาตรี จำนวน 60 หลักสูตร และระดับปริญญาโท จำนวน 21 หลักสูตร

2. การกระจายของรายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกที่มีความถี่มากที่สุดใน 3 อันดับแรก ระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ ได้แก่ การฝึกงาน การจัดทำหมวดหมู่ระบบทศนิยมคิวอี้ และแหล่งสารสนเทศ ตามลำดับ หลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา ได้แก่ การจัดทำหมวดหมู่และทำรายการ บริการสารสนเทศ และการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ตามลำดับ และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ ได้แก่ ระบบสารสนเทศและการจัดการฐานข้อมูล การบัญชี และการเขียนโปรแกรม ตามลำดับ

ระดับปริญญาโท หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ ได้แก่ การวิจัย การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ วิทยานิพนธ์ และการบริหารห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศขั้นสูง ตามลำดับ ส่วนหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ ได้แก่ การพัฒนาระบบสารสนเทศ การสื่อสารข้อมูลและเครือข่าย การจัดการฐานข้อมูล และวิศวกรรมซอฟต์แวร์ ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบความแตกต่างด้านเนื้อหาวิชา พบว่า รายวิชาที่พบในทุกหลักสูตรในระดับปริญญาตรี มีจำนวน 11 รายวิชา และระดับปริญญาโท มีจำนวน 12 รายวิชา นอกจากนั้นจะเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาเฉพาะแต่ละหลักสูตรทั้งระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท

4. เปรียบเทียบรายวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรีกับงานวิจัยของลำปาง แม่ฮ่องมาลัย มาลี กาบมาลา และสุนัสนิน หวังสุนทรชัย พบว่า หลักสูตรที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีรายวิชาจำนวน 17 รายวิชาเช่นเดียวกับรายวิชาที่บัณฑิตต้องการในระดับมาก ส่วนหลักสูตรที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา มีรายวิชาตรงกัน จำนวน 13 รายวิชา และหลักสูตรที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ มีรายวิชาตรงกัน จำนวน 4 รายวิชา

41911394 : MAJOR : LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE ; M.A. (LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE)

KEYWORD : LIBRARY SCIENCE CURRICULUM, INFORMATION SCIENCE CURRICULUM

EKKALUCK SAVANGDUANGPATTRA : A STUDY OF DISPERSION OF CONTENTS AND COURSES IN LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE AND RELEVANT PROGRAMMES IN THAILAND : THESIS ADVISOR : KWANCHADIL PHISALPHONG, D.A., CHALEO PANSIDA, M.A., SRIWAN MEEKHUN, PH.D. 319 P. ISBN 974-616-150-4

The main purposes of this study were to analyze the dispersion of contents and courses in library and information science programmes as well as relevant programmes in Thailand. The population used in the study were library and information science/relevant programmes. Data were obtained through forms and analyzed through the use of percentage. The results of this study were presented in table forms.

The results of the study were revealed as follows

1) There were 81 curricula of library and information science and relevant programmes in the academic year of B.E. 2543 : 60 curricula for undergraduate levels, 21 curricula for graduate levels.

2) The first 3 courses were mostly found in a dispersion of major courses and electives of major courses. At undergraduate level : for Library Science curricula, there were Practicum, Dewey Decimal Classification, and Information Sources respectively. For Information Science /Information Studies curricula, there were Classification and Cataloging, Information Services, and Information Resources Development respectively. For Information and other words curricula, there were Information System and Database Management, Accounting, and Programming respectively.

At graduate level : for Library Science curricula, there were Research, Information Storage and Retrieval, Thesis, and Advanced Administration of Library and Information Center respectively. For Information and other words curricula, there were Information Systems Development, Data Communication and Network, Database Management, and Software Engineering respectively.

3) When comparing the content differences, it revealed that there were 11 courses which had the same or similar contents in all undergraduate levels and 12 courses in graduate levels. Other courses differences both undergraduate and graduate levels had different contents.

4) In comparing between the courses of undergraduate levels in this research with Lumpang Manmart et al's research, for Library science curricula, there were had 17 courses similar to the courses as presented in Lumpang Manmart et al and similar to the courses the graduates needed at a "high level". For Information Science / Information Studies curricula, there were 13 courses. And for Information and others words curricula, there were 4 courses.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตการศึกษา.....	3
วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
คำนิยามศัพท์.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ความหมายของบรรณารักษศาสตร์.....	7
ความหมายของสารสนเทศศาสตร์.....	9
การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ ในประเทศไทยโดยสังเขป.....	13
ผู้ประกอบอาชีพให้บริการสารสนเทศ.....	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	28
ประชากร.....	28

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	37
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และสาขาวิชา ที่เกี่ยวข้องที่เปิดสอนตลอดหลักสูตรในปีการศึกษา 2543.....	38
ความถี่และร้อยละของรายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกที่เปิดสอนตลอด หลักสูตรในปีการศึกษา 2543.....	51
เปรียบเทียบความแตกต่างด้านเนื้อหา.....	113
เปรียบเทียบรายวิชาในหลักสูตรระดับปริญญาตรีในกลุ่มต่าง ๆ กับรายวิชาที่เป็น ความต้องการของตลาดงานด้านการบริการสารสนเทศจากงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้...	139
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	141
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	141
อภิปรายผล.....	145
ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้.....	149
บรรณานุกรม.....	151
ภาคผนวก.....	157
ภาคผนวก ก.....	160
ภาคผนวก ข.....	238
ภาคผนวก ค.....	284
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	319

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สถาบัน ชื่อหลักสูตร และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่มีการพัฒนาขึ้นใหม่.....	15
2	หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์	29
3	หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือ สารนิเทศศึกษา/สารสนเทศศึกษา	31
4	หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์	32
5	หลักสูตรระดับปริญญาโทที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์	34
6	หลักสูตรระดับปริญญาโทที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์	35
7	หลักสูตรที่เปิดสอน จำแนกตามระดับ.....	39
8	จำนวนหลักสูตรที่เปิดสอน จำแนกตามสถาบันและหลักสูตร.....	40
9	โครงสร้างหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์ และ สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องตลอดหลักสูตร ประจำปีการศึกษา 2543.....	45
10	รายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนในหลักสูตร ระดับปริญญาตรีที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ (จำนวน 33 หลักสูตร).....	51
11	รายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรระดับ ปริญญาตรีที่มีเฉพาะคำว่า สารนิเทศศาสตร์/สารสนเทศศาสตร์หรือสารนิเทศศึกษา/ สารสนเทศศึกษา (จำนวน 7 หลักสูตร).....	65
12	รายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนในหลักสูตร ระดับปริญญาตรีที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ (จำนวน 20 หลักสูตร).....	76
13	รายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรระดับ ปริญญาโทที่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ (จำนวน 10 หลักสูตร).....	95

14	รายวิชาเอกบังคับและรายวิชาเอกเลือกที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนในหลักสูตรระดับปริญญาโทที่มีคำว่า สารสนเทศและคำอื่นๆ โดยไม่มีคำว่า บรรณารักษศาสตร์ (จำนวน 11 หลักสูตร).....	104
15	เปรียบเทียบความแตกต่างด้านเนื้อหาระหว่างหลักสูตรในระดับปริญญาตรี.....	113
16	เปรียบเทียบความแตกต่างด้านเนื้อหาระหว่างหลักสูตรในระดับปริญญาโท.....	130
17	เปรียบเทียบรายวิชาระดับปริญญาตรีกับรายวิชาในงานวิจัยของลำปาง แม่ริมมาดย์ มาลี กาบมาลา และสุนัทริน (หวังสุนทรชัย) บัวเลิศ.....	139

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

- 1 ความรู้ในสาขาค่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้ให้บริการสารสนเทศ..... 20